

Hagyományok és új utak

A BÁLVÁNY (ÉSZT KISREGÉNYEK) — ARVO VALTON : A HUOK

Már a második kisregény-válogatás látott napvilágot a finnugor népek irodalmából. Először *A fiúk téli kalandozása* című finn, majd félévvel később *A bálvány* című észt. Mindkét kötet különösen érdekes azért, mert eddig kisregény-antológia e két nép irodalmából nem jelent meg magyarul. Ezúttal az észt irodalomból legújabbban megjelent magyar nyelvű köteteket tekintjük át. A bálvány mellett A. Valton *A hurok* című novellás kötete látott a közelmúltban napvilágot.

A bálványban szereplő írók egyike-másika régi ismerősünk, néhányuk művét olvashattuk már az *Előérzet* című válogatásban (válogatta és fordította Bereczki Gábor). A bálványban megtaláljuk a különböző irányzatokhoz tartozó észt írók műveit, kezdve a hagyományosnak nevezhető tematikát feldolgozó Mats Traat (*Tánc a gőzkazán körül*) kisregényétől az értelmiség életérzésének, gondolkodásmódjának tükröződéséig (Enn Vetemaa: *Tojások, kínai módra*; Mati Unt: *Az élet lehetőségéről az úrben*; Eno Raud: *A bálvány*). A válogatás szerencsésnek mondható. Fehérvári Győző biztos és hozzáértő kézzel választott. A kötet tükrözi a modern észt próza törekvéseit, irányzatait.

A Tánc a gőzkazán körül „előzménye” a finn Vainö Linna *A Sarkcsillag alatt* című monumentális trilógiája, valamint az észt Anton Tammsaare: *Jog és igazság* című pentalógiája, melynek első kötete *Orcád veritékével* címen magyarul is megjelent. A kisregény nem más, mint öt tánc, öt egymást követő korszak, nemzedék sorsának leírása. A tanya belső életét át- meg átszövik a világban lezajló események. Egy azonban soha nem változik, a munka, hiszen a munkára, a gabonára, az életre mindig szükség van. „A kenyérnekvaló az az isten, amiért itt gyürkőznek, embert, állatot kínoznak, reggel háromkor kelnek és késő éjszaka fekszenek.” A kisregényt témája rokonítja a nagy finn és észt parasztkisregényekkel.

Mati Unt kisregénye az események, gondolatok, visszaemlékezések mozaikszerű keverése — lírai hangvételben. Az élet lehetőségéről az úrben témája az egyetemisták élete. Eno Raud címadó kisregénye a humán értelmiség egy-egy csoportjának ábrázolása. Lelkiismeretlen, felelőtlen emberekről olvashatunk ebben a kitűnő műben.

Az észt irodalomban vezető helyet elfoglaló Jaan Kross írása (*Négy monológ Szent György ürügyén*) a híres tallinni képzőművész, Michel Sittow (1469—1525) életének azt a szakaszát mutatja be, amikor hosszú és nagy sikerű külföldi útjáról hazatér. A boldogság iránti vágy, a külső és belső harmónia megteremtésének vágya, az, hogy szülővárosában és szülővárosának élhessen, dolgozhasson, kompromisszumokra kényszeríti.

Mint említettem, a kisregénykötet mintha értelmiségcentrikus volna. Ezzel szemben Valton a kisemberek, az átlagemberek alakjait sorakoztatja fel *A hurok* című novellás kötetben. Együttérzéssel, ugyanakkor iróniával, kritikával viszonyul ezekhez az emberekhez, akik mind valamilyen hurokban vergődnek, némelyik anélkül, hogy tudna erről. Alig van ebben a kötetben vidámság, boldogság. A magányos ember azonban minden áron kapcsolatot keres. Ha nem a társadalommal, akkor legalább a természettel.

Az észt irodalom magyarországi népszerűsítése jó kezekben van, s ennek örülhetünk. A kezdetben szinte egyszemélyes válogatói-fordítói munkát, amelyet Bereczki Gábor végzett és végez magas színvonalon, a fiatal Bereczki-tanítvány, Fehérvári Győző folytatja. Mindkét bemutatott kötetet ő válogatta és (részben) fordította. (*Európa*, 1974.)

PUSZTAY JÁNOS